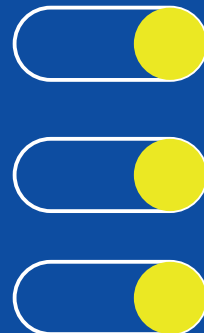

Euroopa
Komisjon

ELI KODAKONDSUS

SINU ÕIGUSED JA VÕIMALUSED

SISUKORD

MIS TEEB ELI KODAKONDSUSE AINULAADSEKS?

ELi kodanikuna on sul õigusi, mis erinevad sinu kui ELi liikmesriigi kodaniku õigustest.

03

ÜHISED VÄÄRTUSED

EL on rajatud ühistele väärtustele ning ELi kodanike jaoks tähendab see õigusi, vabadusi ja kaitset.

04

ELI KODAKONDSUS – ÕIGUSED, MIDA SAAD PÄRISILT KASUTADA

Sinu õigused ELi kodanikuna avavad sulle terve rea uusi võimalusi.

06

SINU TULEVIK ON SINU KÄTES

ELi keskmes on selle kodanikud. Tee oma hääl kuuldavaks.

14

IGAPÄEVANE KAITSE

ELis elamisega kaasneb rida hüvesid, mis muudavad su elu lihtsamaks.

19

MIDA TEHA, KUI MU ÕIGUSI RIKUTAKSE?

Kui sulle tundub, et su õigusi on rikutud, saad sa midagi ette võtta.

21

„ELi kodakondsus annab tohutult võimalusi alates vabalt ELi piires liikumisest kuni teises liikmesriigis töötamise ja konsulaarabi saamiseni välismaal reisisid. Viimase 30 aasta jooksul on miljonid eurooplased tundnud rõõmu ELi kodakondsuse konkreetsete hüvede üle. Nad on ka teises liikmesriigis elades teinud oma hääle kuuldavaks Euroopa Parlamendi ja kohalikel valimistel. Me kavatsame neid õigusi ka edaspidi edendada ja tugevdada, sest nii muudame tugevamaks ka oma liidu, meie väärtused ja euroopaliku eluviisi.“

Ursula von der Leyen,
Euroopa Komisjoni president, 2023

MIS TEEB ELI KODAKONDSUSE AINULAADSEKS?

ELi kodakondsus on olemuselt ainulaadne. Kui oled ELi 27-st liikmesriigist ühe kodanik, siis oled automaatselt ka ELi kodanik. See annab sulle õigusi ja hüvesid, mis erinevad ELi liikmesriigi kodaniku õigustest. Lisaks kehtivad need õigused kõigis 27-s ELi liikmesriigis.

Mida see praktikas tähendab? Näiteks seda, et saad elada ja töötada teises liikmesriigis, ilma et vajaksid viisat või töö- või elamisluba. See tähendab ka seda, et kui sul peaks väljaspool ELi reisides tekkima probleeme riigis, kus sinu liikmesriigil ei ole saatkonda või konsulaati, saad pöörduda abi saamiseks teise ELi liikmesriigi esinduse poole.

ELi kodakondsus tähendab ka aktiivset osalemist demokraatlikes protsessides, mille käigus kujundatakse kogu ELis kehtivaid reegleid. Sul on õigus hääletada ja kandideerida kohalikel ja Euroopa Parlamendi valimistel, isegi kui elad teises ELi liikmesriigis.

ELi kodakondsus avab sulle terve rea uusi võimalusi. Sellest brošüürist leiad vajalikku teavet oma õiguste kohta ja selgitused, kuidas neid ELi kodanikuna kõige paremini kasutada.

Uued ELi kodanikud

827 300

2021. aastal sai ühe ELi liikmesriigi kodakondsuse 827 300 inimest.

Neist, kes omandasid ühe ELi liikmesriigi kodakondsuse, oli 85% varem olnud kolmandate riikide kodanikud.

Allikas: Eurostat

4,09 M

Lisaks sündis ELis 2021. aastal 4,09 miljonit last.

Allikas: Eurostat

© Euroopa Komisjon

„ELi kodakondsus on Euroopa Liidu keskseid ideid. Õigused ja võimalused, mis on tagatud *kõigi* ELi liikmesriikide *kõigile* kodanikele, parandavad nende elujärge ja ühendavad kogukondi. Seepärast on tähtis, et ELi kodanikud teaksid täpselt, millised on nende õigused ja kuidas neid teostada. Nii loome Euroopa, mis on homme tugevam kui eile.“

Didier Reynders,
õigus- ja tarbijaküsimuste volinik, 2023

Kas tunned end ELi kodanikuna?

Kümnest kodanikust peaaegu 9 (87%) nõustuvad, et nad tunnevad end ELi kodanikena.

Allikas: Eurobaromeeter 528, 2023

ELi kodanikele on tänapäeval tagatud rida õigusi* lisaks nendele, mis neil on oma liikmesriigi kodanikena. Need on järgmised:

- ▶ **Sind ei tohi** rahvuse alusel **diskrimineerida**
- ▶ **Sa saad** ELi piires **vabalt liikuda ja elada**
- ▶ **Sa saad hääletada ja kandideerida** Euroopa Parlamendi ja kohalikel valimistel ka juhul, kui kolid teise ELi liikmesriiki
- ▶ **Sul on konsulaarkaitse** kolmandas riigis viibides
- ▶ **Sa võid esitada** Euroopa kodanikualgatuse **või seda toetada**, et kutsuda Euroopa Komisjoni üles esitama õigusakti eelnõud sulle südamelähedases küsimuses
- ▶ **Sa võid pöörduda petitsiooniga** Euroopa Parlamendi poole ja esitada kaebuse Euroopa Ombudsmanile
- ▶ **Sa võid pöörduda** iga ELi institutsiooni poole ühes ELi ametlikest keeltest **ja saada vastuse** samas keeles.

*Need õigused on tagatud Euroopa Liidu toimimise lepingu kohaselt.

ÜHISED VÄÄRTUSED

ELi kuulumine ei tähenda ainult elamist ühes selle liikmesriikidest. ELi kodanikud moodustavad ühise kogukonna, kus igaühel on euroopalikust eluviisist tulenevad õigused, kaitse ja võimalused – ühinenud mitmekesisuses.

See tähendab näiteks põhiõiguste, nagu mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabaduse austamist ning kõigi võrdsust seaduse ees.

Euroopa Liidu põhiõiguste harta alusel on ELis igaühel õigus võrdsele kohtlemisele olenemata soost, rassist, nahavärvist, etnilisest või sotsiaalsest päritolust, geneetilistest omadustest, keelest, usutunnistusest või veendumustest, poliitilistest või muudest tõekspidamistest, rahvusvähemusse kuulumisest, varalisest seisundist, sünnipärasest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest. Need põhiväärtused moodustavad alusmüüri, millele toetub ELi kodakondsus.

Lugupidamine kõigi vastu

Euroopa Liidu lepingu artiklis 2 on sätestatud väärtused, millele rajaneb EL ja seega ka ELi kodakondsus:

„Liit rajaneb sellistel väärtustel nagu inimväärikuse austamine, vabadus, demokraatia, võrdsus, õigusriik ja inimõiguste, kaasa arvatud vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste austamine. Need on liikmesriikide ühised väärtused ühiskonnas, kus valitsevad pluralism, mittediskrimineerimine, sallivus, õiglus, solidaarsus ning naiste ja meeste võrdõiguslikkus.“

ELi väärtusi hinnatakse kõrgelt

Ühes uuringus töid ELi kodanikud esile väärtused, mis on neile kõige tähtsamad.

82%

Kohtunike sõltumatus

82%

Õigus õiglasele kohtumõistmisele

81%

Mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadus

Põhilised isiklikud väärtused

78%

Võimalus teha ise oma elu puudutavaid otsuseid

77%

Võimalus hoolitseda oma lähedaste eest

Allikas: Eurobaromeeter 508, 2021

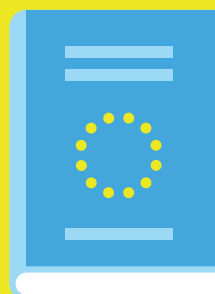

Põhiõigused

ELi kodakondsuse seisukohalt oluline tekst on ka Euroopa Liidu põhiõiguste harta. Hartas on sätestatud kõigi ELi inimeste isiklikud õigused ja vabadused. Nende hulgas on õigus inimväärikusele, vabadusele ja turvalisusele, võrdsusele seaduse ees ja mittediskrimineerimisele ning õigused, mis on seotud solidaarsusega. Hartaga nähakse ette ka ELi kodanike eriõigused.

Hartaga tagatakse, et EL ja ELi liikmesriigid kaitsevad neid õigusi ja vabadusi ELi õigusnorme kohaldades. Koos Euroopa Liidu lepingu artikliga 2 moodustab harta väärtuste vundamendi, millele ELi kodakondsus tugineb ja mis tagab selle edu.

EUROOPA LIIDU PÕHIÕIGUSTE HARTA

ELi kodakondsus annab sulle õigused, mida saad kasutada selleks, et kujundada oma elu ja tuua kasu oma kogukonnale. Näiteks võimaldab see sul soovi korral ELis vabalt liikuda ja elada, keelab diskrimineerimise rahvuse alusel ja kohustab ELi institutsioone sulle vastama, kui oled küsimusega nende poole pöördunud. Kodakondsus annab sulle õiguse valida oma lemmik esindaja Euroopa Parlamendis ning esitada Euroopa kodanikualgatus sulle südamelähedases küsimuses. Need õigused on kõigil ELi kodanikel.

ELi KODAKONDSUS – ÕIGUSED, MIDA SAAD PÄRISILT KASUTADA

„Praegu on aeg näidata noorele põlvkonnale, et suudame ehitada maailmajao, kus sa võid olla sina ise, armastada, keda tahad, ning seada nii kõrged eesmärgid, kui soovid. Maailmajao, mis elab kooskõlas loodusega ja näitab teed uue tehnoloogia maailmas. Maailmajao, mis on ühinenud vabaduses ja rahus. Euroopal on taaskord kohustus ajaloo ees.“

Ursula von der Leyen,
Euroopa Komisjoni president,
2023. aasta kõne olukorrast Euroopa Liidus

Võitlus diskrimineerimise kõigi vormide vastu

Kõigil on õigus võrdsele kohtlemisele ja EL on võidelnud paljudel eri alustel toimuva diskrimineerimise vastu. Tööhõive, hariduse, teenustele ligipääsu, sotsiaalkaitse ja sotsiaaltoetuste valdkonnas kaitseb ELi õigus eelkõige diskrimineerimise eest soolistel, rassilistel või etnilistel alustel. ELi õigusega on tööhõive valdkonnas keelatud diskrimineerimine ka usutunnistuse või tõekspidamiste, puude, vanuse või soolise sättumuse alusel. Lisaks on vastu võetud mitu strateegiat võrdõiguslikkuse liidu rajamiseks.

Siit saad lugeda, mida

VÖRDÕIGUSLIKKUSE LIIT

ELi jaoks tähendab.

Kaitse diskrimineerimise eest

Adam omandas keskkariduse oma kodumaal Poolas. Juba väikesest peale on ta unistanud veterinaarstiks saamisest ja välismaal õppimisest. Ta otsustab õppima minna ülikooli, mis asub teises ELi liikmesriigis. Seal on ta aga kohustatud tegema sobivustesti, et tõestada oma pädevust. Ülikooli asukohariigi kodanikud sellist testi tegema ei pea.

Adam leiab, et see on ebaõiglane ja et teda diskrimineeritakse rahvuse alusel. Ta pöördub Euroopa Kohtusse, mis otsustab, et sobivustest on sellistel alustel tõesti diskrimineeriv. Selle tulemusel muudab ülikool oma eeskirju. Adam saab õppida välismaal oma valitud ülikoolis selle riigi kodanikega samadel tingimustel.

Üks ELi kodanike põhiõigusi on kaitse diskrimineerimise eest rahvuse alusel juhtudel, mis kuuluvad ELi õiguse kohaldamisalasse. See on sätestatud Euroopa Liidu toimimise lepingus ja põhiõiguste harta artiklis 21. Diskrimineerimise keeld tagab kõigile ELi kodanikele õiglase kohtlemise ja võrdsed võimalused, olenemata sellest, millises ELi liikmesriigis nad viibivad.

Sinu õigus liikuda ja välismaal elada

José on Hispaania tarkvaraarendaja, kes on saanud Saksamaalt unistuste tööpakkumise. Ta saab kolida Hamburgi, ilma et tal oleks vaja viisat või töö- või elamisluba. Ta peab vaid leidma endale elukoha ja seejärel saabki kohe tööle asuda. Lisaks saab nii ta ise kui ka ta pereliikmed liituda kohaliku tervishoiusüsteemiga ning ta lapsed saavad Saksamaal koolis käia. Tema perel on samasugused sotsiaalsed õigused nagu Saksamaa kodanikel, ehkki neil on Hispaania kodakondsus.

Arvamused vaba liikumise õiguse kohta

90%

Umbes 90% kodanikest on nõus, et neil on sellest õigusest isiklikult kasu.

80%

Üle 80% kodanikest on nõus, et vaba liikumise õigus on majandusele kasulik.

Allikas: Eurobaromeeter 528, 2023

ELi kodanikuna on sul õigus vabalt ELi liikmesriikides elada, töötada, õppida ja reisida. See tähendab, et sa ei vaja viisat ega töö- või elamisluba. Sinu pereliikmetel on olenemata nende rahvusest õigus sinuga kaasa tulla või liituda hiljem. Neilt võidakse nõuda teatavate tingimuste või vorminõuete täitmist.

Viibimiseks teises ELi liikmesriigis rohkem kui kolm kuud ei ole ELi töötajatel ega füüsilisest isikust ettevõtjatel vaja täita mingeid lisatingimusi. Teised ELi kodanikud, nagu õpilased või majanduslikult mitteaktiivsed inimesed, peavad täitma teatavaid tingimusi (näiteks peab neil olema tervisekindlustus). Samuti võidakse nõuda haldusnõuete täitmist, näiteks enda registreerimist ametiasutustes.

ÕIGUS VABALT LIIKUDA

ELAMISÕIGUS

Abi välismaal

Malta fotoreporter Antonia on reisil kõrvalises kohas kolmandas riigis, kus Maltal ei ole saatkonda ega konsulaati. Kui ta pass kaduma läheb, on tal hädasti vaja asendusdokumenti, et tagasi koju pääseda.

Tänu ELi konsulaarkaitsele saab Antonia pöörduda Hispaania konsulaati, kus talle antakse tagasipöördumistunnistus – samamoodi nagu siis, kui ta oleks Hispaania kodanik. Selle ajutise dokumendiga saab ta koju reisisida.

Toetus ELi kodanikele välismaal

93%

kodanikest nõustub, et ELi liikmesriigid peaksid tegema tihedat koostööd, et aidata ELi kodanikke, kes vajavad konsulaarkaitset väljaspool ELi.

Allikas: Eurobaromeeter 528, 2023

ELi kodanikuna on sul õigus abi saamiseks pöörduda mis tahes ELi liikmesriigi saatkonda või konsulaati, kui viibid väljaspool ELi kohas, kus sinu riigil ei ole konsulaati ega saatkonda või kui need ei saa sind aidata. See ELi kodanike õigus väljendab solidaarsust, mille alusel ELi liikmesriigid aitavad üksteise abi vajavaid kodanikke.

ELi konsulaarkaitse aitab sind paljudel erinevatel juhtudel: kui sind arreteeritakse või kinni peetakse, kui satud kuriteo ohvriks, kui sinuga juhtub õnnetus või haigestud raskelt, kaotad oma passi või see varastatakse või kui vajad hädaolukorras abi, et koju tagasi jõuda.

KONSULAARKAITSE VÄLJASPOOL
ELi

ELI TAGASIPÖÖRDUMISTUNNISTUS

Euroopa kodanikualgatus

Peter on ELi kodanik Austriast. Tema pere liikmed elavad Belgias, Hispaanias ja Itaalias. Talle ei meeldi eriti pikka maad autoga sõita ja ka lendamist püüab ta igati vältida. Seetõttu tahaks ta näha, et Euroopas tehtaks rohkem kiirete piiriüleste rongiühenduste rajamiseks, et Euroopa linnu paremini ühendada.

Peter usub, et selle saavutamiseks on vaja tegutseda ELi tasandil. Olles kuulnud Euroopa kodanikualgatuses, otsustab ta moodustada rühma seitsmest ELi kodanikust, kes elavad seitsmes ELi liikmesriigis, ja esitada kodanikualgatus, mis kutsub komisjoni üles koostama õigusakti eelnõud piiriülese rongiliikluse edendamiseks.

Komisjon kaalub hoolikalt, kas algatus vastab nõuetele, ja seejärel registreerib selle. Pärast registreerimist saab Peter alustada oma mõtte toetuseks allkirjade kogumist.

Euroopa kodanikualgatuses kaudu saad sa mõjutada ELi poliitikat. Kui mõni teema on sulle südamelähedane ja see kuulub valdkonda, kus ELil on pädevus tegutseda, saad ka sina algatuses esitada.

Üksikasjalikku juhendit järgides saad kontrollida, kas sinu algatus vastab kõikidele tingimustele. Pärast registreerimist tuleb sul koguda oma algatusele 12 kuu jooksul vähemalt miljon kehtivat allkirja (veebis või paberil) vähemalt seitsmest ELi liikmesriigist. Kui see õnnestub, tuleb sul oma eesmärkide arutamiseks kohtuda Euroopa Komisjoniga ning tutvustada oma algatust avalikul kuulamisel Euroopa Parlamendis. Komisjon on kohustatud sinu algatusele vastama ja andma teada oma edasisest sammudest.

Sa saad ka ise toetada teiste ELi kodanike algatusi.

64%

ELi kodanikest on teadlikud oma õigusest osaleda Euroopa kodanikualgatuses,

sealjuures on sellega kursis veidi üle 80% Soome ja Austria kodanikest, kuid alla 50% Rumeenia (49%), Horvaatia (48%), Leedu (46%) ja Rootsi (39%) kodanikest.

Allikas: Eurobaromeeter 528, 2023

Kogu teabe Euroopa kodanikualgatuses kohta leiad siit.

Sul on õigus pöörduda petitsiooniga Euroopa Parlamendi poole

Ana on ELi kodanik, kes elab tööstuslinnas. Läbi tema linnaosa voolav jõgi on saastunud lähedal asuvast tehastest pärinevate mürgiste jäätmetega. Ana uurib asja ja jõuab järeldusele, et Euroopa keskkonnaalased õigusaktid on kohaldamata jäetud.

Olukord teeb talle muret ja ta otsustab kasutada oma õigust pöörduda petitsiooniga Euroopa Parlamendi poole, et juhtida selle tähelepanu tekkinud probleemile. Euroopa Parlamendi petitsioonikomisjon võtab Ana petitsiooni vastu, uurib ka ise olukorda ja võib otsustada asjaga edasi tegeleda.

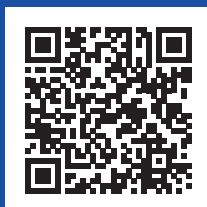
ELi kodaniku või elanikuna on sul õigus esitada Euroopa Parlamendile kaebusevõitluse vormis petitsioone. Euroopa Parlamendi petitsioonikomisjon arutab sinu petitsiooni ning vastab sulle, andes teada oma otsusest.

See õigus võimaldab sul pöörduda otse Euroopa Parlamendi poole, et väljendada oma muret või taotleda meetmete rakendamist. Petitsioon peaks käsitlema ELi tegevusvaldkonda kuuluvat probleemi, mis puudutab sind isiklikult.

Lisateavet leiad siit:

PETITSIOONIÕIGUS

PETITSIOONIPORTAAL

Kes võib petitsiooni esitada?

- ▶▶ iga ELi kodanik
- ▶▶ igaüks, kes elab seaduslikult ELi liikmesriigis
- ▶▶ iga ettevõtte, organisatsioon või ühendus, mille peakorter asub ELi liikmesriigis.

Kuidas see käib?

- ▶▶ Küsimus peab kuuluma ELi tegevusvaldkonda
- ▶▶ Küsimus peab puudutama sind isiklikult
- ▶▶ Saad esitada oma petitsiooni isiklikult või mitmekesi – minimaalset arvu allkirjutanuid ei ole ette nähtud
- ▶▶ Seda saab teha nii veebi kaudu kui ka postiga.

Sul on õigus pöörduda ombudsmani poole

Sara on taotlenud juurdepääsu dokumentidele, mis puudutavad ELi institutsioonide ja põllumajandusühistu vahelist kohtumist. Talle tundub, et ELi institutsioonid ei ole tema taotlust õigesti menetlenud ning ta pole saanud tutvuda kõigi vajalike dokumentidega. Sellisel juhul on Saral õigus esitada kaebus Euroopa Ombudsmanile. Ombudsmani ülesanne on menetleda kaebusi ELi institutsioonide haldusomavoli kohta.

Euroopa Ombudsman on sõltumatu ja erapooletu organ, kes jälgib, et ELi institutsioonid ja ametid vastutaksid oma tegevuse eest, ning edendab häid haldustavasid. Ombudsman aitab kodanikke, ettevõtjaid ja organisatsioone, kelle arvates on aset leidnud ELi taseme haldusomavoli.

Kodanikuna on sul õigus esitada Euroopa Ombudsmanile kaebus, kui sinu arvates on mõnes ELi institutsioonis esinenud haldusomavoli. See võib seisneda näiteks juurdepääsu piiramises ELi institutsioonide valduses olevatele dokumentidele, mõnes eetilises küsimuses või probleemid ELi rahaliste vahendite haldamisel. Kaebus tuleb esitada kahe aasta jooksul alates kuupäevast, mil sa probleemist teadlikuks said.

Kes võib pöörduda Euroopa Ombudsmani poole?

ELi kodanikud, vabaaühendused, ühendused, ettevõtjad, ülikoolid ja ajakirjanikud, kelle tegevuskoht on ELi liikmesriigis, võivad pöörduda Euroopa Ombudsmani poole

- ▶ Kaebustega ELi institutsiooni, ameti või asutuse kohta
- ▶ ELi institutsiooni, ameti või asutuse haldusomavoli korral
- ▶ Kui nad on juba püüdnud seda probleemi lahendada asjaomase ELi organiga
- ▶ Kui probleem ei ole kestnud üle kahe aasta
- ▶ Kui selle probleemi suhtes ei ole algatatud kohtumenetlust.

EUROOPA OMBUDSMAN

KAEBUSE ESITAMINE
EUROOPA OMBUDSMANILE

Dana on ELi kodanik, kes armastab loodust ja on ka harrastusmesinik. Ta pöördub komisjoni poole, et väljendada oma seisukohti ja uurida, mida EL teeb mesilaste heaolu tagamiseks.

Dana saab vastuse oma emakeeles, kuna see on tema kui ELi kodaniku õigus.

Sinu õigus vastusele

ELi kodanikuna on sul õigus kirjutada institutsioonidele ühes ELi 24st ametlikust keelest ja saada vastus samas keeles. Kõigil institutsioonidel on veebipõhised registrid, kust leiad nende kontaktandmed ning saad tutvuda dokumentide ja teabega, mis aitab sul olla kursis ELis toimuvaga.

Komisjon kogub kodanike tagasisidet korrapäraselt ka poliitikat ja õigusakte välja töötades. Tagasisidet võetakse arvesse enne eelnõu lõpliku versiooni valmimist ja see avaldatakse veebis.

Lisateavet leiad siit:

VÕTA ELiGA
ÜHENDUST

AVALIKUD
KONSULTATSIOONID

ELI KEELED

Juurdepääs teabele

Siit leiad kõik ELi institutsioonide registrid, millele sul on vaba juurdepääs.

- ▶ Nõukogu dokumentide avalik register
- ▶ Euroopa Parlamendi dokumentide register
- ▶ Euroopa Keskpanga dokumentide avalik register
- ▶ Euroopa Komisjoni dokumentide register
- ▶ Juurdepääs Euroopa Kohtu haldusdokumentidele
- ▶ Euroopa välisteenistuse avalik register
- ▶ Juurdepääs Euroopa Kontrollikoja dokumentidele.

Ülevaate ELi institutsioonide registritest leiad siit:

https://ec-europa-eu.libguides.com/EU_sources/intro

Demokraatlikud õigused kuuluvad vältimatult ELi kodanikuks olemise juurde. Sinu osalemine Euroopa Parlamendi valimistel tagab, et su häält võetakse kuulda õigusaktide arutamisel ja vastu võtmisel. Kui kolid teise ELi liikmesriiki, saad siiski nii hääletada kui ka kandideerida kohalikel ja ELi parlamendi valimistel.

Kodanikud on demokraatliku protsessi lahutamatu osa ka valimistevahelisel ajal, mil nad saavad avaldada arvamust näiteks õigusaktide eelnõude kohta või osaleda Euroopa kodanikualgatustes. Sind võidakse kutsuda osalema kodanike paneelarutelul. Samuti võid sa pöörduda ELi institutsioonide poole, et küsida teavet või väljendada oma seisukohti.

**SINU TULEVIK
ON SINU KÄTES**

Sinu demokraatlikud õigused

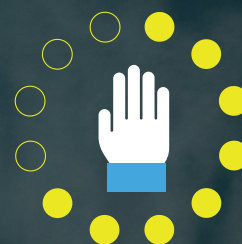
Maria on Portugali kodanik, kes on üle kümne aasta elanud Belgias. Ta on poliitilise partei liige, kirklik liiklusohutuse eest võitleja ja soovib rohkem ära teha selleks, et tema linnakeskus oleks jalakäijasoõbralikum. Kohalike valimiste lähenedes jõuab Maria selgusele, et ta soovib enam kui lihtsalt hääletada – ta otsustab valimistel kandideerida. Ta valitakse oma partei kandidaadiks ning ta avaldab paljudele valijatele muljet: temast saab linnavolikogu liige ja ta on selle üle väga uhke.

Kõigil ELi kodanikel on õigus oma päritoluriigis Euroopa Parlamendi valimistel hääletada ja kandideerida. Kui nad elavad aga teises ELi liikmesriigis, võivad nad ka seal Euroopa Parlamendi valimistel hääletada ja kandideerida samadel tingimustel selle riigi kodanikega. ELi kodanikud, kes elavad teises ELi liikmesriigis, võivad hääletada ja kandideerida ka selle riigi kohalike omavalitsuste valimistel ning ka seda samadel tingimustel selle riigi kodanikega.

Mine valima

66%

Umbes 66% kodanikest teavad, et nende riigis elaval ELi kodanikul on õigus hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel.

55%

Veidi enam kui pooled teavad, et sellel ELi kodanikul on õigus hääletada ja kandideerida ka kohalike omavalitsuste valimistel.

Allikas: Eurobaromeeter 528, 2023

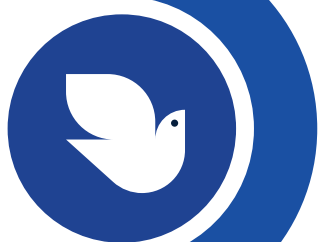
SIIT LEIAD LISATEAVET ELI OSALUDEMOKRAATIA JA VALIMISTE KOHTA

ELi KODAKONDSUS – PIDEV PROTSESS

ELi kodakondsuse juured viivad tagasi aega vahetult pärast teist maailmasõda, kui vastukaaluks sõja hävitustööle kerkis esile idee ühendatud Euroopast. Euroopa ühendamise algusest peale on kodanike õigused ja võimalused olnud kesksel kohal. Tänapäeval on ELi kodakondsus liikmesriigi kodanikuks olemise loomulik osa ja igal kodanikul on õigus osaleda ELi demokraatlikus elus.

1945

Euroopas kuulutatakse välja rahu.

1957

kuus asutajariiki annavad vaba liikumise õiguse kõigile töötajatele, füüsilisest isikust ettevõtjatele ja nende pereliikmetele. **Euroopa Majandusühendus** hakkab laienema, võttes liikmeks järjest uusi riike.

2009

jõustub **ELi põhiõiguste harta**, tugevdades veelgi ELi kodanike õigusi.

1951

esimene verstapost: kuues Euroopa riigis (Belgia, Itaalia, Luksemburg, Lääne-Saksamaa, Madalmaad ja Prantsusmaa) kehtestatakse sõe- ja terasetööstuste vaba liikumise õigus. **Sellega luuakse Euroopa Sõe- ja Teraseühendus.**

1979

Euroopa kodanikud valivad esimest korda otse Euroopa Parlamendi liikmeid.

1993

Maastrichti lepinguga kehtestatakse ELi kodakondsus. Nüüd on kodanikel rida konkreetseid ELi kodakondsusega kaasnevaid õigusi lisaks algele õigusele vabalt liikuda ja tegeleda majandustegevusega.

2020

Euroopa tuleviku konverents

on suurim kaasamisüritus ELi ajaloos. Muu hulgas küsivad kodanikud rohkem teavet ELi kodakondsuse kohta.

2012

lisandub uus kodanikuõigus.

Euroopa kodanikualgatus

kehtestamisega saavad ELi kodanikud paremad võimalused poliitikakujundamises kaasa rääkida.

2023

ELi kodakondsuse 30. aastapäev.

Kas tunnend oma õigusi?

50%

ELi kodanikest leiavad, et nad ei tunne hästi oma õigusi ELi kodanikuna.

64%

ELi kodanikest leiavad, et nad ei ole eriti hästi kursis sellega, mida teha, kui nende õigusi rikutakse.

Allikas: Eurobaromeeter 528, 2023

Lisateavet ELi kodakondsuse ajaloo kohta leiad siit.

Avalda arvamust

Demokraatias osalemine ei tähenda ainult hääletamist ja valimisi. ELi kodanikuna on sul palju võimalusi kaasa lüüa, arvamust avaldada ja aidata kujundada Euroopa tulevikku.

Esiteks saad sa **väljendada oma seisukohti** komisjoni algatuste kohta ja anda oma panuse otsustusprotsessis. Komisjon kuulab tähelepanelikult kodanike ja sidusrühmade arvamusi ELi õigusaktide ja poliitikameetmete kohta nii nende väljatöötamise kui ka rakendamise ajal.

Euroopa kodanikualgatus on veel üks viis, kuidas kodanikud saavad aidata poliitikat kujundada. Kui soovid, et EL võtaks midagi ette mõnes konkreetses küsimuses, võid moodustada seitsmest ELi kodanikust koosneva rühma ja kutsuda Euroopa Komisjoni üles esitama selles küsimuses uue ELi õigusakti eelnõu. Lisateavet leiad selle brošüüri Euroopa kodanikualgatuset käsitlevast jaotisest.

Samuti saad kasutada interaktiivset kodanike kaasamise platvormi, kus saad teiste eurooplastega arutada oma mõtteid ja lahendusi tulevase poliitika jaoks.

Peale selle korraldatakse **Euroopa kodanike paneelarutelusid**, kuhu kutsutakse juhuslikult valitud kodanikke kõigist 27 ELi liikmesriigist, et arutada peamisi ettepanekuid ja anda soovitusi. Seni on arutluse all olnud virtuaalmaailmad, toidujäätmed ja õpiränne. Pärast mõtete ja seisukohtade kogumist esitatakse soovitused Euroopa Komisjonile, kes võtab neid arvesse poliitiliste algatuste väljatöötamisel.

Portaal **Avalda arvamust** on keskne veebivärv kodanike veebipõhiseks kaasamiseks. Sealt leiad avalike konsultatsioonide veebilehed, Euroopa kodanikualgatus veebisaidi ja interaktiivse kodanike kaasamise platvormi. Kaasarääkimiseks tuleb end registreerida, aga see on väga lihtne.

Loe lisa: https://have-your-say.ec.europa.eu/index_et

Loomulikult on rohkelt osalemisvõimalusi ka riiklikul ja kohalikul tasandil, näiteks kandideerides kohaliku omavalitsuse valimistel.

KAS SA TEADSID?

Euroopa kodanike paneelarutelud on muutumas ELi demokraatliku elu tavapäraseks osaks. Toimunud on juba mitu aruteluringi, kus kodanikud said esitada soovitusi otse poliitikakujundajatele.

Kuidas vähendada toidujäätmeid?

Ühel toidujäätmeid käsitleval kodanike paneelarutelul esitati 23 meetmesoovitust. Nende hulgas olid soovitused keelata ohutute toiduülejääkide hävitamine, kehtestada ELi liikmesriikidele õiguslikult siduvad eesmärgid ja parandada toiduteemalist haridust.

Soovitusi on seejärel jagatud ja arutatud ELi toidukao ja toidujäätmete platvormil ning need aitavad kujundada edasist ELi poliitikat.

IGAPÄEVANE KAITSE

ELis elamisega kaasneb rida hüvesid, mida saavad kasutada nii kodanikud kui ka elanikud. Nende ELi õigusaktidest tulenevate hüvede hulgas on näiteks töötajate õigused ja juurdepääs tervishoiule teises ELi liikmesriigis. Selline kaitse ja poliitika on kehtestatud selleks, et kodanike ja elanike elatustase oleks kõrge, neil oleks ligipääs esmatähtsatele teenustele ning et neid koheldaks väärilt ja lugupidamisega.

Näiteks oled sa ELis töötajana kaitstud diskrimineerimise eest töökohal ning sul on õigus ohutule töökohale, mõistlikule tööajale ja puhkepausidele.

Kui reisis teise ELi liikmesriiki, ei ole sul mobiiltelefoni kasutamiseks vaja maksta täiendavaid tasusid. Sa tasud oma kõnede, tekstisõnumite ja andmeside eest riigisiseste, see tähendab sinu elukohariigi hindade alusel. Kui su lend hilineb või tühistatakse, on hüvitise nõudmine tänu ELi eeskirjadele väga lihtne.

Need on vaid mõned õigused ja hüved, mis on kodanikele tagatud ELi õiguse alusel, kuid see pole kaugeltki kõik.

EL seab kodanike huvid esikohale ka oma poliitika kujundamisel. Edaspidi on üks põhiprioriteetidest näiteks Euroopa roheline kokkulepe, mille eesmärk on muuta Euroopa esimeseks kliimanetraalseks maailmajaoks. EL on tegutsenud ka selle nimel, et leevendada kodanike ja ettevõtete energiakulude koormust.

Selles brošüüris käsitleme näidetena põhjalikumalt kaht liiki õigusi. Tarbijana oled sa kaitstud ebaausate turundusvõtete ja ohtlike toodete eest. Veebis on sul õigus kontrollile oma isikuandmete üle.

Loe veel oma õiguste ja hüvede kohta

MIDA EUROOPA MINU HEAKS TEEB?

KUIDAS MÕJUTAB EL SINU IGAPÄEVAELU?

Sinu kui tarbija õigused

Daniel ostab veebipoest toiduseguri, kuid avastab pettumusega, et seadmel on mitu reklaamitud võimalust puudu ja see ei ole ka nii võimas kui lubatud. Kuigi veebipood algul tõrgub, jääb Daniel oma ELi tarbijaõigustele toetudes endale kindlaks ja saab valida kogu raha tagastamise ja asendustoote vahel.

ELi tarbijana on sul õigused, mis kaitsevad sind oste tehes, kui müüja asub ELis. Sul on õigus saada toodete ja teenuste kohta selget teavet ning enamik veebis tehtud ostudest 14 päeva jooksul tühistada ja kaup tagastada. Kui ostetud kaup ei vasta kirjeldusele või kvaliteedinõuetele, on sul õigus selle parandamisele, asendamisele või raha tagastamisele. ELi tarbijakaitsealased õigusaktid kaitsevad sind aga ainult juhul, kui müüjaks on ettevõtjast kaupleja. Seetõttu peavad internetipõhised kauplemiskohad sind hoiatama, kui ostad kaupu eraisikult.

**SIIT LEIAD LISATEAVET OMA
TARBIJAÕIGUSTE KASUTAMISE KOHTA**

Võid pöörduda ka Euroopa tarbijakeskuste võrgustiku ECC Net poole, et saada abi enda kui tarbija õiguste kasutamisel.

Sinu õigus andmekaitsele

Jana muretses suure koguse isikuandmete pärast, mis on salvestatud sotsiaalmeedia platvormil, mida ta kasutab. Ta otsustas tegutseda ja kasutada oma õigusi, taotledes esiteks ligipääsu kõigile oma isikuandmetele. Nende andmete läbi vaatamisel avastas ta mitmeid ebatäpsusi ja aegunud teavet enda kohta. Jana palus ettevõttel valed andmed parandada ja mitu vana postitust lõplikult kustutada.

ELis on sul õigus kontrollida oma isikuandmeid. Sul peab olema ligipääs oma andmetele ning võimalus parandada oma andmetes vigu, neid kustutada, piirata nende kasutamist, viia neid üle teise ettevõttesse, esitada vastuväide nende kasutamise suhtes ja vältida automaatsete otsustusprotsesside kohaldamist. Need isikuandmete kaitse üldmäärusega kehtestatud õigused tagavad sulle kontrolli oma andmete üle ja kohustavad ettevõtjaid sinu valikutega arvestama. Teatavatel juhtudel ei pruugi kehtida õigus andmete kustutamisele. Seda võib ette tulla näiteks archiveerimise, teadusuuringute või statistika otstarbel, kui andmete kasutamine toimub avalikes huvides.

**LOE LISAKS, KUIDAS
OMA ANDMEID KAITSTA
JA ÕIGUSI KASUTADA**

MIDA TEHA, KUI MU ÕIGUSI RIKUTAKSE?

Kui sulle tundub, et su elukohariigis või teises ELi liikmesriigis on sinu kui ELi kodaniku õigusi rikutud, saad sa midagi ette võtta.

Kõigepealt peaksid püüdma probleemi lahendada riiklikul tasemel ja selles riigis, kus probleem tekkis, kas pöördudes kohtusse või kasutades muid vaidluste lahendamise võimalusi. Siit leiad lisateavet riiklike õigussüsteemide ja kohtusse pöördumise võimaluste kohta: <https://e-justice.europa.eu/>

Kui satud diskrimineerimise ohvriks ja otsid abi, võid pöörduda ka riikliku võrdõiguslikkuse organisatsiooni poole oma riigis. ELi diskrimineerimisvastased õigusaktid sätestavad, et igas liikmesriigis peab olema (vähemalt) üks selline võrdõiguslikkuse organ, millel on muuhulgas volitused anda sõltumatut abi diskrimineerimise ohvritele.

Kui sel viisil probleemi lahendada ei õnnestu, tuleks järgmise sammuna tegutseda ELi tasandil.

Selleks saad:

- ▶ esitada kaebuse Euroopa Komisjonile, kui sinu arvates on sinu kui ELi kodaniku õigusi rikutud sinu riigis kehtiva meetme või tavaga, mis on vastuolus ELi õigusega. Komisjonile esitatava kaebuse vorm on lihtsasti arusaadav ja täidetav. Selle vormi leiad siit: https://ec.europa.eu/assets/sg/report-a-breach/complaints_et/
- ▶ esitada kaebuse Euroopa Ombudsmanile ELi institutsiooni, organi või asutuse haldusomavoli kohta (vt lisateavet selle brošüüri lk 12).
- ▶ esitada petitsiooni Euroopa Parlamendile.
- ▶ teatada ELiga seotud pettusest Euroopa Pettusevastasele Ametile (OLAF).

Käepärased vaidluste lahendamise teenused

Kirjuta või helista järgmistele organisatsioonidele:

Portaal YourEurope juhatab sind kõige asjakohasemate ELi ja siseriiklike veebisaitide juurde: https://europa.eu/youreurope/index_et.htm

Teabekeskus EuropeDirect on loodud selleks, et vastata telefoni või e-posti teel kodanike kõikvõimalikele küsimustele ELi kohta kõigis 24 ELi ametlikus keeles. Saad nendega tasuta ühendust võtta telefonil 00 800 6 7 8 9 10 11 või veebis: https://european-union.europa.eu/contact-eu/write-us_et

Kui su õigusi rikutakse teises ELi liikmesriigis, esita oma küsimus SOLVITI kaudu siin: https://ec.europa.eu/solvit/index_et.htm

Kuidas toetab EL sinu õigusi?

Siin on vaid mõned põhilised õigusaktid, millele tuginevad ELi kodanike õigused.

ELis vabalt liikumine, elamine ja töötamine

- ▶ Euroopa Liidu toimimise leping, artikli 21 lõige 1
- ▶ Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikkel 45
- ▶ Direktiiv 2004/38/EÜ Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õiguse kohta liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil

Konsulaarkaitse

- ▶ Euroopa Liidu leping, artikkel 35
- ▶ Euroopa Liidu toimimise leping, artikli 20 lõike 2 punkt c, artikkel 23
- ▶ Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikkel 46
- ▶ Direktiiv (EL) 2015/637 koordineerimis- ja koostöömeetmete kohta, millega hõlbustatakse liidu esindamata kodanike konsulaarkaitset kolmandates riikides
- ▶ Direktiiv (EL) 2019/997, millega kehtestatakse ELi tagasipöördumistunnistus

Institutsioonidele petitsiooni esitamine ja Euroopa Ombudsmani poole pöördumine

- ▶ Euroopa Liidu toimimise leping, artikli 20 lõike 2 punkt d, artikkel 227
- ▶ Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artiklid 43 ja 44
- ▶ Määrus (EL, Euratom) 2021/1163, millega kehtestatakse ombudsmani ülesannete täitmist reguleeriv kord ja üldtingimused

Mittediskrimineerimine

- ▶ Euroopa Liidu leping, artikkel 2
- ▶ Euroopa Liidu toimimise leping, artikkel 18
- ▶ Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikkel 21

Euroopa kodanikualgatus

- ▶ Euroopa Liidu leping, artikli 11 lõige 4
- ▶ Euroopa Liidu toimimise leping, artikli 24 lõige 1
- ▶ Määrus (EL) 2019/788 Euroopa kodanikualgatuse kohta

Sinu õigus vastusele

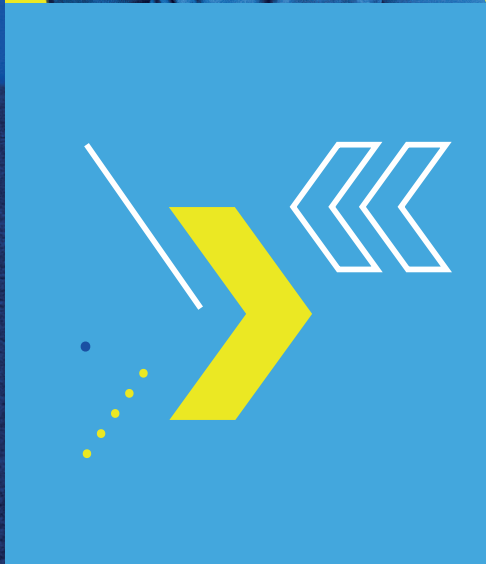
- ▶ Euroopa Liidu toimimise leping, artikli 15 lõige 1, artikkel 24
- ▶ Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikli 41 lõige 4, artikkel 42
- ▶ Määrus (EÜ) nr 1049/2001 üldsuse juurdepääsu kohta Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni dokumentidele

Valimistel hääletamine ja kandideerimine

- ▶ Euroopa Liidu leping, artikli 10 lõige 3
- ▶ Euroopa Liidu toimimise leping, artikli 20 lõike 2 punkt b, artikkel 22
- ▶ Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artiklid 39 ja 40
- ▶ Direktiiv 93/109/EÜ – nn valimisõiguste direktiiv
- ▶ Direktiiv 94/80/EÜ õiguse kohta hääletada ja kandideerida kohalikel valimistel

Fotod:
Euroopa Komisjon
Istockphoto
Shutterstock

AUTORIÕIGUSE MÄRGE

Käesolev dokument ei kajasta Euroopa Komisjoni ametlikke seisukohti.

PDF ISBN 978-92-68-10203-9 doi: 10.2838/073 DS-05-23-487-ET-C

Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024

© Euroopa Liit, 2024

Komisjoni rakendatavad dokumentide taaskasutamise põhimõtted on sätestatud komisjoni 12. detsembri 2011. aasta otsuses 2011/833/EL komisjoni dokumentide taaskasutamise kohta (ELT L 330, 14.12.2011, lk 39, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2011/833/oj>). Kui ei ole märgitud teisiti, on käesoleva dokumendi taaskasutamine lubatud Creative Commons Attribution 4.0 Internationali (CC BY 4.0) litsentsi alusel (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). See tähendab, et taaskasutamine on lubatud, kui on viidatud allikale ja märgitud kõik muudatused.

Selliste elementide kasutamiseks või paljundamiseks, mis ei kuulu Euroopa Liidule, võib olla vaja taotleja luba otse õiguste omajalt.

Kas teadsid, et ELi kodakondsusega kaasnevad õigused ja hüved, mis lähevad kaugemale nendest, mis sul on ELi liikmesriigi kodanikuna? Peale selle annab ELi kodakondsus sulle võimaluse kaasa rääkida Euroopa tuleviku kujundamisel. Siit leiad kogu vajaliku teabe oma õiguste ja nende kasutamise kohta ning saad teada, kuidas see kõik sulle kasulik on.

Lisateave ELi kodakondsuse kohta veebis:

